

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО УЧИТЕЛИ – РОДИТЕЛИ В СЪВРЕМЕННИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПРОЦЕС

Любомира Попова

Съвременният образователен процес се отличава с изключителна динамика, която се обуславя от участващите в него субекти – ученици, учители, родители. Семейната среда пряко влияе върху успешната социализация и възпитанието на децата. Това налага да се търсят възможности за оптимизиране участието на родителите в образователния процес чрез създаване на работещи партньорства с учителите за пълноценна реализация на учениците.

Актуалността на тази проблематика определи като цел на настоящото изложение извеждане и анализиране на някои аспекти от взаимодействието учители – родители в съвременния образователен процес.

Европейските образователни приоритети поставят изисквания за по-тясна връзка на училището със семейството, за отваряне на училището към всички, които са съпричастни към възпитанието и обучението на учениците [1]. Дейностите в съвременното училище се осъществяват на базата на партньорство между субекти като училищно ръководство, училищно настоятелство, учители, възпитатели, педагогически съветници, от една страна, и ученици и родители, от друга. Учителите се явяват основен инициатор и фасилитатор при реализиране на социалнопедагогическите взаимодействия в училище. Полето на техните дейности и взаимодействия е многостранно, защото те са натоварени с редица функции, които изпълняват в синхрон с политиката на училищната институция.

Професионализмът на учителите намира израз в инициативи и дейности, свързани с удовлетворяване на познавателните потребности и развиване на личностните качества на учениците. На първо място, това изисква добра информираност за възможностите и ресурсите на конкретното училище и на партниращите му институции. На следващо място, важна е активната комуникация и взаимодействие на педагозите с родителите. Като тук от значение е умението на учителите да се придържат към основните принципи, които регламен-

тират тази интеракция: *толерантност* – съблюдаване на професионална етика и професионална тайна; *защита на личното достойнство* на всеки ученик, учител, специалист, родител; *загриженост и отговорност* за съдбата на всеки ученик; *емпатичност* – съпреживяване, разбиране на проблемите на учениците и семейната общност.

Формите на съвместна работа на учителите с родителите на учениците са разнообразни, като най-пълноценно е съчетанието на индивидуални, групови и колективни форми [4, 86–87]. Индивидуалните форми включват беседа, консултация, кореспонденция, в това число и електронна кореспонденция, посещение в дома на ученика. Когато се използват в обособени групи от родители, същите спадат към груповите форми на работа. Колективните форми са родителско-учителските срещи, провеждане на съвместни дейности (класни, извънкласни, извънучилищни) – тържества, празници, походи, екскурзии и др.

Партньорството учители – родители е споделена отговорност, която в съвременния образователен контекст придобива нови измерения. Учителите трябва да бъдат инициатори на това партньорство, да създават доброжелателна атмосфера при общуването с родители, която се основава на взаимно разбиране и подкрепа.

Родителската среща може да се определи като основна колективна форма на работа на класния ръководител и учителите с родителите. Препоръчва се провеждането на тези срещи да бъде два-три пъти през всеки учебен срок. Предварителната подготовка на учителите за такава среща е проява на професионализъм и рефлектира върху отношението на родителите към образователния процес, повишава тяхната отговорност.

При колективната форма на споделяне на впечатленията за успеха и поведението на учениците от класа, мненията трябва да се представят в обобщен вид, без да се посочват конкретни имена. Този подход ориентира родителите за състоянието на класа като цяло и им помага да вземат конкретни решения, да коригират навреме пропуски и грешки.

Конкретните факти за успеваемостта на учениците е желателно да се съобщават индивидуално, за да не се уронва достойнството на ученика и родителя. Същите могат да се споделят устно или писмено, с предварително подготвени за целта данни. При

индивидуалното обсъждане на поведението и успеваемостта, родителите получават информацията дискретно, заедно с конкретни насоки за обучението и възпитанието на своето дете. От своя страна те също могат да споделят информация за интереси, специфични потребности и особености на децата си, които са важни за оптимално протичане на учебния процес.

Независимо дали анализът на успеха и поведението се провежда чрез колективна или индивидуална форма, учителите трябва да спазват изискването похвалите и забележките да засягат не личността на детето, а неговите усилия. В този контекст американският психолог Х. Гинът с основание посочва, че отправените похвали и порицания трябва да се отнасят „само до усилията и постиженията на децата, а не до техния характер или лични качества” [2, 42].

По време на родителската среща се препоръчва учителите да използват анкета, с която да получат необходимите сведения за учениците и за семейството. Предлага се анкета, която представлява адаптиран вариант на въпросник, апробиран в училищната практика. Тя съдържа следните въпроси:

- Кратки сведения за родителите: име, фамилия, образование, професия, месторабота.
- С какви индивидуални особености на вашето дете е необходимо да се съобразим?
- Какви трудности срещате при възпитанието на детето?
- От каква помощ от страна на учителите се нуждаете? По какви проблеми и конкретни теми?
- Каква помощ можете да окажете на класа?

Такъв тип проучване дава обратна информация, с която учителите да се съобразят, за да приложат индивидуален подход, който ще рефлектира положително върху развитието на детето.

Педагогическата теория и практика ориентират към тематични области, в които родителите имат нужда от професионален съвет и съдействие. Дългогодишни теоретически проучвания и натрупан практически опит сочат, че родителите най-често се вълнуват от това как да накарат детето да чете и пише. При някои родители остро стои въпросът как да мотивират децата да учат системно и как да се справят с възникналите училищни проблеми.

Учителите, съобразно индивидуалните особености на учениците и спецификата на класа като цяло, трябва да изберат най-подходящата форма за работа с родителите. Затова някои от представените идеи могат да бъдат споделени индивидуално при разговори в извънучебно време, а по преценка на учителя някои от проблемите могат да бъдат дискутирани на родителски срещи.

Мотивиране на учениците за учебна дейност

Понякога мотивирането на ученика за изпълнение на училищни ангажименти (четене, писане, учене, домашни задачи) се оказва сериозен проблем. Причината за това най-често не е в липсата на възможности у подрастващите, а преди всичко на желание. Универсални рецепти е трудно да бъдат посочени, но следните подходи са полезни за родителите:

- Помогнете на ученика да разбере правилно изискванията на учителя.
- Разделете предстоящата работа на отделни лесноизпълними части. Помогнете му да изпита удовлетворение от изпълнението на всяка част.
- Подкрепяйте и награждавайте детето при изпълнението на трудни задачи.

Мотивирането на учениците може да се постигне чрез сключване на договори. По своята същност договарянето представлява схема на уговорка между две страни – родители (или учители) и ученици, с определена цел. Договорът е писмено споразумение, съсредоточено върху определени цели. Използването му създава чувство за отговорност, подпомага следенето на изпълнението на договорените дейности и дава възможност да се оцени личностния напредък.

При по-малките ученици по-подходящо е използването на таблици, които напомнят визуално за предварително сключена уговорка. **Таблиците** съдействат за положително взаимодействие между родители и деца и насърчават съвместната работа. За целта е нужно да се подберат подходящи показатели, без да се претоварва таблицата с прекалено много задачи. Препоръчително е таблиците да се разработват съвместно с децата. Писмените задължения дават възможност на детето да разбере какво е постигнало и какво още не е, така се развива чувство за отговорност. Отчитането на напредък носи удовлетворение на учениците и съдейства за мотивирането им.

Срещу всеки показател родителят присъжда бонус точки, звездички или стикери. В таблицата има възможност те да бъдат сумирани за деня и седмицата. Така учениците нагледно могат да проследят постиженията си и да се ориентират по кои показатели трябва да концентрират усилията си и да работят повече.

Договорът е подходящ за по-големите ученици. Използването му възпитава, дава насоки и стимулира вземането на правилни решения, създава чувство за отговорност, зрелост и важност. Договорът може да бъде подготвен от родителите, а може да бъде оформен съвместно с учениците. Най-подходящо време за сключването му е началото на всеки месец или в началото на учебната година. В Англия и САЩ договарянето или *contracting system* е обичайна практика. Дългогодишното му приложение дава основание на С. Сивиър да изведе следните приноси на употребата на договори между родители и деца [5]. Техният адаптиран вариант, с оглед обучението в българското училище, визиращ главно взаимоотношенията родител – ученик е:

- договорът дава възможност да се концентрирате върху специфичните умения и способности на вашето дете;
- дава възможност нагледно да се проследи индивидуалното развитие;
- напомня визуално да бъдете постоянни;
- създава добра атмосфера и подтиква към съвместна дейност;
- създава чувство за отговорност;
- създава чувство за удовлетворение и вътрешна мотивация, които изграждат самочувствие у учениците;
- дава навременна обратна информация за учебните постижения на учениците.

Прилагането на таблици и договори е иновационно решение за българската образователна практика, което има следните преимущества: представя нагледно учебните постижения и успехи; възпитава отговорност и дисциплинираност у учениците; развива и стимулира учебната мотивация.

Стимулиране на ученика да чете

Едно от любимите занимания на малките деца преди да тръгнат на училище е да слушат как възрастните им четат на глас. Но когато детето се научи да чете самостоятелно, като че ли започва да губи интерес към четенето. Четенето като компонент от

функционалната грамотност е дейност с изключително значение за подрастващите, защото обогатява речника им, улеснява ученето по всички предмети. Затова се предлагат следните идеи за стимулиране на интерес към четенето:

- разговаряйте за книгите, споделете впечатления от книги, които сте чели;

- посетете заедно книжарница или библиотека, където заедно да купите или заемете интересни книги;

- бъдете настойчиви, за да се упражнява детето в четене, за да се научи да чете свободно са необходими много упражнения;

- позволете на детето да избере само книга, която да чете;

- подтиквайте го да ви чете на глас – така, както и вие сте му чели и имайте търпението да го слушате като чете. За целта изберете спокойно място и не го прекъсвайте, дори да се запъва при изговарянето на някои трудни думи.

- позволете на детето да заспива с книга, като му осигурите подходящо осветление, така четенето се превръща в навик и потребност;

- създайте удобен кът за четене на детето – на бюрото, на дивана, в леглото или дори на пода;

- превърнете четенето в семейна традиция – за целта изберете ден от седмицата (петък, събота или неделя), в който цялото семейство се събира; съвместното четене е забавно за децата.

Стимулиране на ученика да пише

За някои ученици писането е неприятно задължение, към което пристъпват с нежелание. Но родителите могат да използват следните похвати, за да превърнат писането в приятна игра:

- оставете детето да избере или вие изберете нестандартни пособия за писане – като разноцветна хартия, цветни химикали или тънкописци;

- подарете дневник на детето, като му споделите, че има писателска дарба, че написаното е негова лична работа;

- оставяйте си бележки вкъщи и насърчавайте детето също да ви оставя такива;

- заедно надписвайте картички с пожелания за роднини и приятели по случай техни празници.

Решаване на училищни проблеми

Понякога възникват проблеми, свързани с училището. Родителите трябва да се интересуват от тях и да проявяват загриженост, а не да се преструват, че не ги забелязват и така те да се задълбочат. Препоръчва се, ако родителите установят, че има някакъв проблем с тяхното дете, да не се отлага разрешаването му, а да се свържат с учителя и да си уговорят среща, като се придържат към следните съвети:

- Не бъдете песимист и не си внушавайте негативни мисли, защото е възможно проблемът да не е толкова сериозен, колкото очаквате.

- За да не се поддадете на емоциите си по време на срещата, предварително обмислете и запишете вашите въпроси и притеснения.

- Помислете и предложете ваши идеи за решаването на проблема, тъй като вие най-добре познавате своето дете, а и учителят ще оцени вашата подкрепа.

- При провеждането на самата среща първо изслушайте внимателно учителя, бъдете откровени, без да го обвинявате. Концентрирайте се върху общо становище с учителя и уточнете съвместна стратегия за действие.

- Желателно е да уговорите следваща среща, на която да оцените какви са резултатите от общия ви план.

В сложния и динамичен процес на възпитание, развитие и социализация на подрастващите са ангажирани семейството, училището и редица обществени институции. Оптималното взаимодействие между учители и родители е важно условие за превръщане на потенциалните заложби и възможности на учениците в реален факт. Сътрудничеството между педагозите и родителите повишава ефективността на образователния процес и стимулира формирането на подрастващите като активни и отговорни личности на гражданското ни общество.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Бонева, Г.* Основи на началната училищна педагогика. В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2004.
2. *Гинът, Х., А. Гинът, Х. Годард.* Детето и ние. С., 2007.
3. *Гипенрейтер, Ю.* Как да общуваме с детето. София: ИК Колибри, 2007.

4. *Попова, Л.* Класният ръководител и образователните взаимодействия в началното училище. В. Търново: Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий”, 2010.

5. *Сивигър, С.* Децата гледат от нас. С., 2001.

6. *Славин, Р.* Педагогическа психология. С., 2004.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО УЧИТЕЛИ – РОДИТЕЛИ В СЪВРЕМЕННИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПРОЦЕС

ЛЮБОМИРА ПОПОВА

Резюме

В статията се разкриват някои аспекти на взаимодействието между учители и родители. Извеждат се насоки за сътрудничество между посочените субекти, свързани с мотивиране на учениците за учебна дейност. Представените в текста идеи очертават възможности за оптимизиране на това партньорството по отношение на пълноценната реализация на подрастващите.

Ключови думи: учители, родители, взаимодействие

THE INTERACTION BETWEEN TEACHERS AND PARENTS IN CONTEMPORARY EDUCATIONAL PROCESS

LYUBOMIRA POPOVA

Summary

The article presents some of the aspects of the interaction between teachers and parents. Directions for collaboration with the purpose of motivating the students for being active in the educational process between teachers and parents are exposed. The ideas presented in the text describe particular possibilities for optimizing the partnership with the goal of a complete socialization of the growing up.

Key words: teachers, parents, interaction